

Kiállításunk a hazai örménység kb. 95-98 -át kitevő történelmi örmény kisebbség, az Erdélyből származó magyarörménységről szól. Létszámuk kb. 15.000 főre tehető, szétszóródva az országban, közülük számosan Budapesten, itt is főleg a II. kerületben. A hazai magyar örménység tulajdonképpen egy nagy családot alkot, keresztül-kasul szöve az örmény családi szálakkal.

1996. novemberében a Magyarok Házában mutattuk be a *Velünk élő kultúrák: Örmények* című kiállításunkat, a hazai örménység ősi kultúrájának, tradícióinak, vallásának megismertetése céljából. E kiállítás anyagának egy részét képezte jelen összeállításunk kiinduló anyaga. Ezt követően 1998-ban a Fővárosi Örmény Kisebbségi Önkormányzat Akadémia utca 1-3 szám alatti kiállítótermében a második, bővített változatot tudtuk bemutatni, mert igen sokunkban megmozdult valami, visszatekintés a családi múltba. Most, itt 1999-ben a harmadik, bővített változatát láthatják kiállításunknak.

Kiállításunk anyaga állandóan bővült és reméljük a jövőben is tovább gyarapodik.

A tablókön feldolgozott családi iratok: anyakönyvek, gyászjelentések, családfák, fényképek, okmányok, levelek, újságkivágások stb. mind bizonyítják, hogy örmény őseink hogyan illeszkedtek be választott hazájuk életébe, váltak magyarrá és vettek részt magyar hazájuk közéletében, gazdasági, művészeti, stb. vérkeringésében, hazájuk védelmében.

A tablók igazolják, hogy egy nagy családot alkot a hazai magyarörménység, akiknek ősei a XIX. századig zárt kolóniákban éltek Erdélyben, de Trianon és a világháborúk következtében elhagyták szülőföldjüket és részben jelenlegi hazánk területén telepedtek le. Származástudatuk, gyökereikhez, kultúrájukhoz, örmény katolikus vallásukhoz való ragaszkodásuk ismét közösséggé formálta őket az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület segítségével.

A kiállítás anyagát 19 festett nemesi címer egészíti ki: a Kápdebó, Hollósy, Cabdebó, Kristóf, Simay, Verzár, Issekutz, Kövér, Czárán, szentmiklósi Novák, Bocsánczy, Placsintár, Csiki, gróf Karátsonyi, Lukács, gyulai Sáska, gátallyai Gorove, Kováts és Dániel családoké.

Reméljük, kiállításunkkal felkeltettük az érdeklődést a hazai magyarörmények iránt. Egyúttal rá szeretnénk világítani arra is, hogy múltunk megismerése, értékeinek megőrzése nélkül nem lehet jövőt építeni.

„ Minden nemzet, mely elmúlt kora emlékezetét semmivé teszi, vagy semmivé tenni hagyja, saját nemzeti életét gyilkolja meg.” (Kölcsey)

dr. Issekutz Sarolta
a II. kerületi Örmény Kisebbségi Önkormányzat elnöke,
a kiállítás rendezője.

Érdemes egy negyvenhárom évvel ezelőtti novemberre úgy emlékezniünk, ahogyan azt a riporter akkor leírta:

Gyászmenet

Mint az áradat - napok óta - ömlött a nép a nyugati határ felé. Felkapaszkodtam én is egy ponyvás teherautóra.

Mellettem foglalt helyet a Győri Autójavító Vállalat két fiatal munkása. Amikor elhagytuk a várost, megkérdeztem az egyiket:

- Hová cimbora?

- Ahová maga... - volt a rövid válasz.

- Azt hiszi, hogy aki Sopron felé megy, az mind...

Keserű nevetésbe fúlt az újabb kérdés, s a hátam megett is olyasmit morogtak, hogy: hülyének néz minket ez a pasas? Nem néztem egyiket sem annak, de jobbnak láttam hallgatni s úgy viselkedni, mint ők.

- Kapuvár következik... - mondta valaki s utána alig hallható sóhajok rebbentek szét a motor duruzsoló hangjával.

- Én tudom az utat - mondta egy alacsony, tömzsi ember, ahogy mind a 19-en lekászálódtunk a kocsiról. Az utcai villanyfénynél próbáltam jobban megnézni útitársaimat. Tíz férfi, négy nő, egy karonülő s négy 10 - 16 éves gyerek. Arcukon a rémület döbbenete, szemük tekintetében halálos elszántság. Didereg, fázik velem együtt valamennyi.

Egy fiatalember - roskadozó léptű - leánykát támogat.

- A mennyasszonya - magyarázza mellettem egy pápai textilgyári munkás - Pestről jönnek, már három napja. Úgy látszik, a kislány megfázott. Lehet, hogy tüdőgyulladás....

- Na jönnek, vagy nem - tekint hátra a kis köpcös, de a többiek leintik. A kislány sorsa aggasztja az asszonyokat.

- Menjünk - szólal meg remegő hangon a beteg leány s mintha csak erre várt volna a társaság, lépked a kis köpcös után.

Nemsokára a novemberi sötét éjszaka fala veszi körül a csoportot. Hátunk mögött egy darabig még látni Kapuvár villanylámpáinak pislákolását, aztán semmi fény. Csúszkálnak a lábak, cuppog a dűlőuti sár. Pereg a köd....

- Kár volt adni a butát szaki - bökö oldalba az emberem, aki a fiatalokról tájékoztatott. - Ugye, hogy maga is kifelé igyekszik? - Felelet helyett felmáztam a kisvasút töltésére.

- Ez a kisvasút hová vezet? - kérdezte egy bőrkabátos.

- Minden út külföldre - próbálta tréfás hangon szólásra bírni a társaságot a cimborám, de az emberek hallgattak. Leghátul a kisgyerekes házaspár botorkált, s mellettünk vonszolta menyasszonyát Szedres Gábor, a MOM műszerésze.

Cuppog a sár, s körös körül sötétség, tapadó, hideg, nyálkás sötétség.... Hátra maradok, s látom, hogy a kislányt már ketten is támogatják. Értelmetlen mondatokat susog: Gabi... hol a kezed Jaj! Anyukám... jönnek a tankok.... Gabiii.... esküdjünk.... Víz..... vizet....

- Álljunk meg az Isten szerelmére! - fakad ki a zokogás az egyik asszonyból. A széthúzódott társaság összetömrül.

- Ágnes! Kicsi bogaram! - szakad ki a fiúból a kétségbeesés. Légy erős! Még egy kicsit! Hallod? Még ezen az éjszakán....

Valaki két kukorica-szárköteget hoz a földekről.

- Mi lesz velünk magyar testvérek? - jajdul egy hang, de a többiek csendre intik, aztán a kukoricaszárra fektetik a beteget.

- Segítsetek magyarok! Segítsetek rajtunk! - tör ki megint a fiatalemberből a kétségbeesés, s tépi a haját, csontos öklébe harap, szeme szinte szikrákat vet.

Nyugtatják, csendesítik, majd újabb kórót hoznak, s nehezen tüzet csíhol az egyik. A meleg egy kicsit megnyugtatja a népet. A köpcös azt magyarázza, hogy egy kilométerre sincs a tőzeggyár s azon túl, a független semleges Ausztria. De senki nem hallgat most rá. Mindenki a beteget figyeli. A tűz fényénél látni az arcát. A láz kipirosította. Szempillái idegesen rebbennek. Cserepes ajkáról egyre halkabban bugyborékol az összefüggéstelen beszéd.

Egyik kezével még fogja vőlegénye karját. Szép ápolt ujjak. Talán gépíronő volt? Vagy telefonos-kisasszony?

- Ágnes! - üvölt a fiatalember, s valósággal letépi kedvese melléről a ruhát, hogy elnémult szívét dörzsölje....

- Ágnes - motyogja.... Itt a határ. Nézd, nézd - csap át megint üvöltésbe - ott van Ausztria - bámul rémült szemekkel a sötét éjszakába.

- Magyarok! - nyöszörög, mint egy sebzett vadállat. - Testvérek! Jaj! Meghal a menyasszonyom. Segítetek! Holnap megesküdnénk az első osztrák faluban.... - hajlik kedvese fölé, de az már nem hallja ezt. Ágnes már semmit nem hall. Arca rózsája egyre halványodik, kis fitos orra mintha nyúlna, szempillái sem rebegnek. Szája szöglete még egyszer megrándul, aztán...

- Emberek! - ugrik fel Szedres Gábor műszerész, aztán visszaroj a holttesthez. Csókolja, könnyeivel mossa a hidegülő arcot, aztán már csak hörögni tud, mint akinek szívébe kést döftek.... Iszonyú látvány! Egymásba kapaszkodunk, mert nem bírjuk a ráncszakadt iszonyatos terhet. Meg kell szakadni a szívnek! Vége! Nincs tovább! Nyirkos hideg, tapadó sötétség....

Valahonnan két dorongot szereznek, kévüket rá s a tetejére rakják a halottat....

- Hová viszitek! - kiáltanám, de szó nem jön ki a számom. Lábam is legyökerezett. De ők, mennek tovább. Viszik a halottat is. Támogatják a vőlegényt. Mennek! Cuppog a sár, s mintha értelmes lenne mind a cuppogás: ki innen! Ki erről a földről! El innen messzire a borzalmak földjéről ahol megtiporják az embert, ahol nyomor, kilátástalan a holnap. Ahol nincs is holnap! Mert itt már örök a nyálkás hideg sötétség....

- Nem! - üvöltöttem utánuk, de nem hallották. - Nem! - sírtam és rázuhantam a nyirkos földre. Belemarkoltam a málló rögökbe - hidd el kedves olvasó és számba vettem. Olyan íze volt, mint az árpaliszttal vegyített rozskenyérnek, amit gyerekkoromban sütött volt jó anyám. Nem igaz, hogy rossz ez a föld.... Hidd el drága magyar testvérem. Jaj! Hidd el! Ágnes meghalt, s már a holtteste sem a miénk, de vannak még élő magyar Ágnesek, Gábor vőlegények. Van a Pápai Textilgyárban is magyar, akad a győri autójavítóban is munkás. Mondjátok! Zúgjátok velem, hogy nem haltunk meg! Nem! Nem! Nem! Él a nép! Élni fog a magyar, és a miénk lesz ez a véráztatta drága föld, a kenyér-ízű föld, csak a miénk! Zúgjátok ezer halálon és tenger könnyeken át, hogy hallja a világ, hogy végre meghallja a világ....

Dávid József

(A riport megjelent 1956. november 17én
Győrött a "Hazánk" c. lapban)

Erdélyben örménnyé váltam ?

Szeretem Erdélyt.

Közel tíz év után újból visszavágytam. Sokáig miért nem? Ottjártamkor mindig fáj a szívem. Fáj a sovány, nagyszemű gyermekekért, akiknek nem jutott elég csokoládé, rágó, sokszor olyan javak sem, amiből a mi gyermekeink akkoriban dúskálhattak. Fáj a szívem az erdélyi magyarokért, a székelyekért ott fenn a Hargitán.

Némán sírtak és sírtam velük én is.

Nem akartam azt a tengernyi fájdalmat újra átélni, de nem múlt el az emlék, hogy láttam őket.

Apósom gyergyószentmiklósi születésű, igazi székely és magyar volt. Erdély nálunk otthon mindig fájó téma volt.

Két éve vágytam látni a szép tájat, havasokat, vágytam találkozni múltunk emlékeivel és a hazai rögökkel. Már májusban útnak indultam, gyűjtöttem az utazási irodák programajánlatait. Igazán egyik sem tetszett, többet, mást akartam....

Szeret a jó Isten.

Baráti társaságban említettem: szeretném Erdélyt viszontlátni! - Miért nem jössz velünk? - kérdezte Bánya Cila. Mentem, rohantam! Ilyen program kell nekem!